

Frants Gundersen

Måling av effekter i distriktpolitikken

Et indikatorsystem for
midlene over kapittel 551 post 60

Forord

Oxford Research og Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) gjennomfører for tiden en evaluering av virkemiddelbruken over kapittel 551.60 i statsbudsjettet. Disse virkemidlene representerer en vesentlig del av Kommunal- og regionaldepartementets (KRDs) portefølje innenfor distriktpolitikken. Ansvar for å fordele virkemidlene til prosjekter er delegert fra KRD til fylkeskommunene, gjennom den såkalte ansvarsreformen. Prosjektet gjennomføres på oppdrag for KRD.

Prosjektet er delt i tre hoveddeler. Det skal utvikles et indikatorbasert system for å utvikle effekter. Det skal gjennomføres en rekke studier av utvalgte prosjekter (casestudier). I tillegg skal det gjennomføres en strategisk analyse. Dette notatet beskriver indikatorsystemet.

Dette notatet gjennomgår pengestrømmene som til sammen utgjør midlene over kap 551 post 60 og beskriver hvordan disse kan følges og måles ved hjelp av indikatorer. Videre diskuterer notatet fordeler og ulemper med dagens situasjon for indikatorproduksjon og skisserer opp videre utvikling og bruk av systemet. Resultatene av den første runden med indikatorproduksjon er samlet i et annet notat.

Det er opprettet en referansegruppe for hele evalueringsprosjektet. Gruppen består av representanter for KRD, fylkeskommunene og virkemiddelapparatet (Innovasjon Norge). Indikatorsystemet er fremlagt for og diskutert med referansegruppen, som har kommet med innspill i forhold til innholdet. Eventuelle feil og mangler i analysen står imidlertid for NIBR og Oxford Research sin regning.

Oslo, februar 2009

Olaf Foss
Forskningsjef

Innhold

Forord.....	2
Sammendrag.....	5
1 Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Om effektmåling	8
1.2.1 Det komplekse utgangspunktet.....	8
1.2.2 Den kontrafaktiske situasjonen	8
1.3 Prinsipper for indikatorene.....	9
1.3.1 Noen krav til indikatorer.....	10
1.3.2 Forholdet mellom aktivitet, resultat og ulike effekter	11
2 Målesystem.....	13
2.1 Overordnet system.....	13
2.2 Delsystemene	14
2.2.1 Survey prosjektledere.....	14
2.2.2 Survey bedrifter	18
2.2.3 Porteføljedata koblet mot registerdata.....	20
2.2.4 Monitoreringsystem.....	22
2.3 Geografisk nivå	25
2.4 Aktivitetsindikatorer.....	26
3 Videre utvikling og bruk	27
3.1 Organisatoriske utfordringer	27
3.2 Videre bruk	28
4 Oppsummering	30
Referanser	31
Vedlegg	33
Vedlegg 1. Spørreskjema for prosjektledere	33
Vedlegg 2: Oversikt over indikatorer	37
Survey prosjektledere	37
Survey bedrifter (Kundeeffektundersøkelsen).....	39
Survey porteføljedata koblet mot BoF.....	40
Monitoreringsystem	40

Sammendrag

Dette notatet er en oversikt over et indikatorsystem som har som formål å måle effekter av de pengene som bevilges gjennom kapittel 551 post 60. Dette er midler som fylkeskommunene forvalter uten innblanding fra nasjonale myndigheter, men der intensjonene er at de skal brukes i overensstemmelse med de generelle målene for distriktpolitikken. Tidligere gjennomgang tilsier at dette fungerer tilfredsstillende.

Den enkelte fylkeskommune lar en god del av pengene gå via Innovasjon Norge, mens resten av pengene bevilges direkte fra fylkeskommunene til enkeltprosjekter. Prosjektene kan imidlertid variere fra store og brede satsinger til små konkrete prosjekter. Et indikatorsystem som skal måle effekter av midlene har derfor en utfordring både når det gjelder de ulike pengestrømmene, prosjektenes type og de ulike sluttbrukerne. Kombinert med de ulike delmålene i distriktpolitikken som virkemiddelbruken skal ses i sammenheng med gir dette en kompleks virkelighet som systemet må tilpasses.

Indikatorsystemet er delt i fire deler:

1. Pengene som går gjennom Innovasjon Norge er omtrent halvparten av midlene over kapittel 551 post 60. Innovasjon Norge skiller klart mellom disse pengene og "egne" penger. Det har derfor vært mulig å definere en mottakermasse av disse midlene blant INs totale portefølje. Gjennom en spørreundersøkelse til bedriftene har vi indikert de ulike effekter av midlene. I praksis benyttes dagens Kundeeffektundersøkelse.
2. For penger som går direkte fra fylkeskommunen til sluttbruker stiller det seg annerledes. Mottakerne/sluttbrukerne her er en ikke ensartet masse, og vår erfaring så langt er at den beste oppfølging av disse midlene er en survey til prosjektlederne for den enkelte prosjektene.
3. Som et supplement til de to undersøkelsene har vi gjort en kobling av Innovasjon Norges portefølje av bedrifter mot alle enheter i BoF. Vi har etablert et datasett der alle bedrifter har en status i forhold til mottak av midler fra Innovasjon Norge innenfor de kategoriene som kapittel 551 post 60 dekker. Det har dermed vært mulig å lage indikatorer som viser utviklingen over tid for bedrifter med ulik tilknytning til virkemidlene.
4. Som et bakteppe og referansegrunnlag er det også etablert et monitoringsystem som beskriver generell regional utvikling knyttet til sider av samfunnsutviklingen som er relevant for midlenes sju delmål.

Det har vist seg at det er knyttet en del utfordringer til driften av et slikt indikatorsystem. Dette går på både manglende bruk av digitale formater ved rapportering, spesielt obligatorisk bruk av e-postadresser hos prosjektledere og bedrifter, men også ulik praksis med hensyn til rapportering og revisjon i de ulike institusjonene som forvalter datastrømmene (fylkeskommunene, Innovasjon Norge og Kommunal- og regionaldepartementet). Denne første

målingen må derfor ses på som en pilotmåling, der vi viser at det går an og hvordan det kan gjøres, men der verdien av målingene vil øke betraktelig når vi får flere årganger og ikke minst innført skikkelige rutiner innen rapporteringssystemet og revisjonen som understøtter de kravene vi har til et effektivt indikatorsystem.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) er ansvarlig for virkemiddelbruken innenfor *den smale* regionalpolitikken¹. Virkemidlene bevilges over statsbudsjettets programkategori 13.50, og er på ca 2,4 milliarder kroner i 2008. Av dette gikk omtrent halvparten til fylkeskommunene, som tilskudd for regional utvikling (kapittel 551 post 60). Det er effekten av disse midlene som er gjenstand for evaluering i dette prosjektet. Evalueringen ble bebudet i St.prp. nr 1 (2006-2007), og skulle bidra til et bedre faglig grunnlag for distrikts- og regionalpolitikken. Evalueringen skulle også resultere i et system som skulle utvikle dialogen mellom de ulike aktørene om mål- og resultatstyring i regionalpolitikken, og også være et nyttig verktøy for fylkeskommunene i deres arbeid.

For å kunne evaluere effekter må det være noen mål som vi kan evaluere mot. De aktuelle målene gjelder for hele programkategori 13.50 og er fastsatt i St.prp. nr 1 (2006-2007) og gjengitt i konkurransegrunnlaget. Disse målene ble utviklet i 2005 i en prosess der også fylkeskommunene og virkemiddelaktørene deltok og fylkeskommunene har i en tid rapportert etter denne strukturen (første rapportering for 2006). Målene er organisert i et hierarki med tre hovedmål og sju delmål (St.prp. nr 1, 2007-2008).

Hovedmål	Delmål
Mål 1. Verdiskapning Økt verdiskapning, sysselsetting og internasjonal konkurransedyktig næringsliv gjennom næringsutvikling, innovasjon og entreprenørskap	<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i> Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning
	<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i> Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter
	<i>Mål 3 Entreprenørskap</i> Øke omfanget av lønnsomme etableringer
Mål 2. Rammebetingelser Gode lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning.	<i>Mål 4 Kompetanse</i> Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv
	<i>Mål 5 Infrastruktur</i> Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper
Mål 3. Attraktivitet Utvikle attraktive regioner og sentra for befolkning og næringsliv.	<i>Mål 6 Tjenester</i> Skal gi god tilgang på grunnleggende lokale tjenester til befolkningen
	<i>Mål 7 Stedsutvikling</i> Skal gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokalisering av bedrifter

¹ For en nærmere omtale av *den smale* og *den brede* regionalpolitikken, se Johansen (2008).

En klar svakhet ved mål i forhold til effektmåling er når de ikke spesifiserer hva som konkret skal oppnås, men er mer av generell kvalitativ natur (Nared & Ravbar 2003). Et vanlig ønske i forhold til å avdekke måloppnåelse i en målstruktur er at alle mål skal være SMARTe, det vil si spesifikke, målbare, aksepterte, realistiske og tidsangitte (NUTEK 2006). Det er særlig i forhold til målbarhet og tidsangivelse som målene for programkategori 13.50 gjør det vanskelig for et effektindikatorsystem.

1.2 Om effektmåling

1.2.1 Det komplekse utgangspunktet

Fylkeskommunene bevilger midlene videre til Innovasjon Norge, kommunale og regionale næringsfond, direkte til ulike prosjekter og til Interreg. Midlene følger med andre ord en rekke veier frem mot endelig mottaker. Dette er en av årsakene til at det er en kompleks virkelighet som skal fanges opp i prosjektet.

Når det bevilges midler til en virksomhet igangsettes en aktivitet som etter en tid gir et resultat hos mottakeren. Denne sammenhengen er delvis illustrert i konkurransegrunnlaget. Utfordringen er som kjent at jo lenger ”bort” fra tiltaket man kommer, jo vanskeligere blir det å måle effektene på en troverdig måte. I tillegg er det mange parallelle sammenhenger mellom aktiviteter og effekter. Summen av slike bruker-/mottaker-effekter skaper effekter på samfunnsnivå, det som på engelsk kalles *impact* (European Commission 2006).

Gjennom prosjektets tidlige fase har vi også avdekket hvordan midlene må ses på som ”ekstra-innsats” for regional utvikling (Johansen 2008) og at vi i liten grad kan forvente at midlene skal være den dominerende faktoren for de regionale utviklingstrekkene.

Siden målene for effekten av de aktuelle midlene er bygd opp som et hierarki må også indikatorsystemet bygges opp som et hierarki. Skal vi ha noen mulighet til å gi indikasjon på effekter i forhold til hovedmålene må vi først og fremst etablere indikatorer for effekter i forhold til de sju delmålene. Et indikatorsystem må således bygges stein for stein, både fra delmål til hovedmål, og fra resultater til effekter (European Commission 2007).

1.2.2 Den kontrafaktiske situasjonen

Dersom vi skal kunne si noe om hvordan et virkemiddel virker, må vi også vite noe om hvordan verden ville sett ut uten dette virkemiddelet. Det betyr at vi må vite hvordan indikatorene vi ser på (resultatmålene) påvirkes av virkemiddelbruken.

Innenfor naturvitenskap nyttes eksperimenter til å si noe om effekter. Eksperimenter vil, enkelt forklart, si at man har kontroll på analysen som gjennomføres. Man vet indikatorverdien i utgangspunktet, tilfører virkemiddelet, og måler indikatorverdien etter at virkemiddelet er tilført. Den nye indikatorverdien (sett i forhold til den gamle) er effekten av virkemiddelet. Man er sikker på at den nye indikatorverdien representerer effekten av virkemiddelet fordi det er den eneste endringen som er gjort i analysen. Det er kun virkemiddelet man måler effekten av.

Kontrollerte eksperimenter er ikke i samme grad mulige innenfor samfunnsfag. Virkemidlene tilføres samfunnet og virker på indikatorene (resultatmålene) samtidig med, og i samme og motsatt retning som, en rekke andre rammebetingelser. En rekke forhold virker altså inn på indikatorene samtidig. Innenfor samfunnsvitenskapelig effektmåling må man, fordi man ikke kan gjennomføre eksperimenter, analysere verden som den er. Slik sett er samfunnsvitenskapelige analyser vesentlig mer komplekse enn naturvitenskapelige. Spørsmålet er hvordan man kan måle effekter i en kompleks verden.

Når man skal isolere effekten av et virkemiddel fra effektene av andre rammebetingelser innenfor samfunnsvitenskapelige fag, innebærer dette å gjennomføre såkalte partielle analyser. Ideen bak slike analyser er å isolere effektene av et partielt tiltak (virkemiddel) fra andre effekter. Det betyr igjen at man må ha visse antakelser om de sammenhengene man ser på (teorier), at man må kunne beregne effekter (metode) og at man må ha tilgang på de data som er nødvendige. Hvordan dette gjøres, avhenger av hvilke fag vi bruker, hvilke variabler vi er interessert i, hvilke metoder vi bruker og hvilke data vi har.

All slags effektmåling, uavhengig av variabel, fag, analysemetode og data, dreier seg om å isolere effektene av det tiltaket vi ser på. Når mange rammebetingelser påvirker resultatene samtidig, er det vanskelig å isolere effektene av tiltaket. Vi vet ikke hvordan indikatorene ville utviklet seg uten tiltaket. Når vi skal utvikle et grunnlag for sammenlikningen (kalles ofte sammenlikningsgrunnlaget, nullalternativet eller basisalternativet), må vi utvikle et kontrafaktisk alternativ, det vil si et utviklingsalternativ for indikatoren som ikke er observerbart. Dette problemet er umulig å løse empirisk (Teigen 2003), men det finnes ulike måter å løse problemet på blant annet ved å gjøre forutsetninger om aktørers atferd. Da nærmer vi oss effektmåling i praksis.

En viktig forutsetning for å kunne si noe om endringer og effekter er å plassere indikatorverdier i den rette setting. Vi trenger derfor en beskrivelse av rammebetingelser og ulike sider ved samfunnsstrukturen og samfunnsutviklingen som er relevant for våre indikatorer, det vil si vi trenger *kontekstvariable* (European Commission 2006). Vi kan f.eks avdekke at bedrifter i en region med støtte gjennom kap 551 post 60 har en overlevelsesrate på 80 prosent etter 3 år etter mottatt støtte. Er dette høyt? Eller lavt? Og hvordan er det i forhold til andre lignende regioner? Slike forhold kan bedre beskrives hvis vi har et *monitoreringsystem* som gir indikatorer for relevante sider av den virkeligheten som bedriftene befinner seg i. 80 prosent overlevelsesrate kan kanskje være høyt i en region som scorer lavt på andre indikatorer for egenskaper ved næringslivet, mens det kan være lavt i en region der resten av næringslivet ”går så det suser”.

1.3 Prinsipper for indikatorene

En definisjon av indikatorer er at det er størrelser som gir relevant informasjon om egenskaper ved et fenomen eller objekt, med utgangspunkt i et analytisk spørsmål (NOU 2004: 2). Valg av indikator skal altså komme som følge av vårt ønske om spesifikk informasjon og ikke for indikatorens egen skyld. Uten et slikt utgangspunkt vil ”indikatorene” kun være statistiske variabler som bare potensielt representerer relevant informasjon.

Et indikatorsystem vil dermed være et sett av indikatorer som til sammen gir relevant informasjon om ulike sider ved et større tema eller komplekst fenomen. Indikatorene skal virke

sammen, det vil si at de skal både utfylle hverandre, i liten grad overlappe hverandre og alt i alt beskrive de viktigste egenskapene ved temaet.

Produksjon av indikatorer krever også en viss form for aggregering. Indikatorene representerer gjennomsnittstørrelser for en egenskap over ett visst antall enheter. Hvis den naturlige enheten ved et tilsagn fra fylkeskommunen i praksis er unik, for eksempel et kaianlegg, der det ikke var gitt tilsagn til andre kaianlegg på flere år i fylket, og kanskje heller ikke i nabofylkene, vil det være meningsløst å skulle lage en indikator som beregner effekten av tilsagnet, det vil si effekten av å investere i kaianlegg. Flere av fylkeskommunens tilsagn går nettopp til slike unike enheter, noe som betyr at vi *ikke* vil få en komplett oversikt over effekten av midlene ved hjelp av indikatorer.

For ønskede effekter av midlene under kap 551 post 60 finnes det målsetninger på tre nivåer. Hovedmålet for midlene er det samme som for all regionalpolitikk, nemlig en regional utvikling som har rom for opprettholdelse av dagens bosetningsmønster. For programkategori 13.50, og dermed kap 551 post 60 er dette hovedmålet delt inn i tre delområder som igjen beskrives gjennom sju arbeidsmål. I dette prosjektet er det naturlig å ta utgangspunkt i de sju arbeidsmålene og la valget av enkeltindikatorer være tett knyttet til disse målene. Dette er i tråd med anbefalingene fra tilsvarende arbeider i EU (EC 2006), der det vektlegges at indikatorene i et indikatorsystem alltid skal defineres fra ”bottom up”. Det betyr at hvis man skal kunne beskrive *social impact* (samfunnseffekter) med indikatorer, må man alltid bygge disse indikatorene via indikatorer på et mer konkret nivå. Så lenge disse konkrete indikatorene ikke er etablert, er det der vi må begynne.

1.3.1 Noen krav til indikatorer

Ved valg av indikatorer er det noen egenskaper som vil bli vektlagt:

- Enkelhet. Indikatorene skal bidra til oversikt og innsikt. For forståelsen av et fenomen kan det være hensiktsmessig å heller benytte flere enkle indikatorer enn én indikator med en kompleks utregning. Tolkningen av indikatorene skal oftest gjøre av andre enn de som har utviklet dem.
- Relevans/validitet. Indikatorene skal gi informasjon om det vi faktisk ønsker å belyse, og ikke bare være tematisk i slekt
- Robusthet. Små datamengder og ekstremverdier kan gi store utslag på indikatorer ved gjentatte målinger. Dette systemet skal nettopp gjenta målinger over tid, og det vil dermed være viktig at endringer i indikatorverdiene reflekterer reelle samfunnsendringer og ikke tilfeldigheter i datamaterialet.
- Reliabilitet. Indikatorene skal reproduseres med jevne mellomrom, og det er derfor viktig at de måler det samme fenomenet hver gang, og at ulike institusjoner/personer får fram det samme bildet hvis man måler uavhengig av hverandre.
- Realiserbare. For at et indikatorsystem skal være et verktøy for utviklingsaktører må indikatorene kunne fremskaffes raskt innenfor en rimelig ressursramme.
- Oppdaterte. Gamle data vil alltid beheftes med spørsmålet ”Gjelder dette fremdeles, nå X år etter?”

Noen av kravene er til tider sammenfallende, f. eks vil en indikator som ikke er oppdatert neppe føles som relevant. Men ofte kommer en i en situasjon der noen av kravene står i strid med

hverandre. I praksis vil en måtte akseptere løsninger som ligger et stykke fra idealet når en skal utarbeide et indikatorsystem.

1.3.2 Forholdet mellom aktivitet, resultat og ulike effekter

Ulike formål

Det er viktig å skille mellom tre sentrale størrelser ved design av et indikatorsystem: aktiviteter, resultater og effekter. Alle tre størrelsene bør være målbare, men indikatorer for hver enkelt forteller oss helt ulike ting.

Aktiviteter er ”utgangspunktet” for hvorfor vi vil måle, det vil si den aktiviteten vi ønsker å finne ut om har den ønskede effekten. I vårt tilfelle er dette pengebruken over kapittel 551, post 60, både volum og fordeling på ulike størrelser (geografi, mottakere osv).

Resultatene av denne aktiviteten kan være kunnskapsspredning, ny infrastruktur, nye produkter og lignende.

Effekten av disse resultatene er det som kommer ut av innsatsen i forhold til de målene vi har satt oss. Dette vil i praksis si de sju delmålene som er definert for programkategori 13.50. Det er ikke nødvendigvis bra med bedre infrastruktur hvis det gjør det enklere for eksterne bedrifter å utkonkurrere lokale bedrifter på deres eget hjemmemarked. Hvis bedret infrastruktur derimot kan redusere kostnader, øke eksporten og derigjennom øke sysselsetting og lønnsomhet har vi en effekt som er i samsvar med både mål nr 2 og 5 (se eget avsnitt).

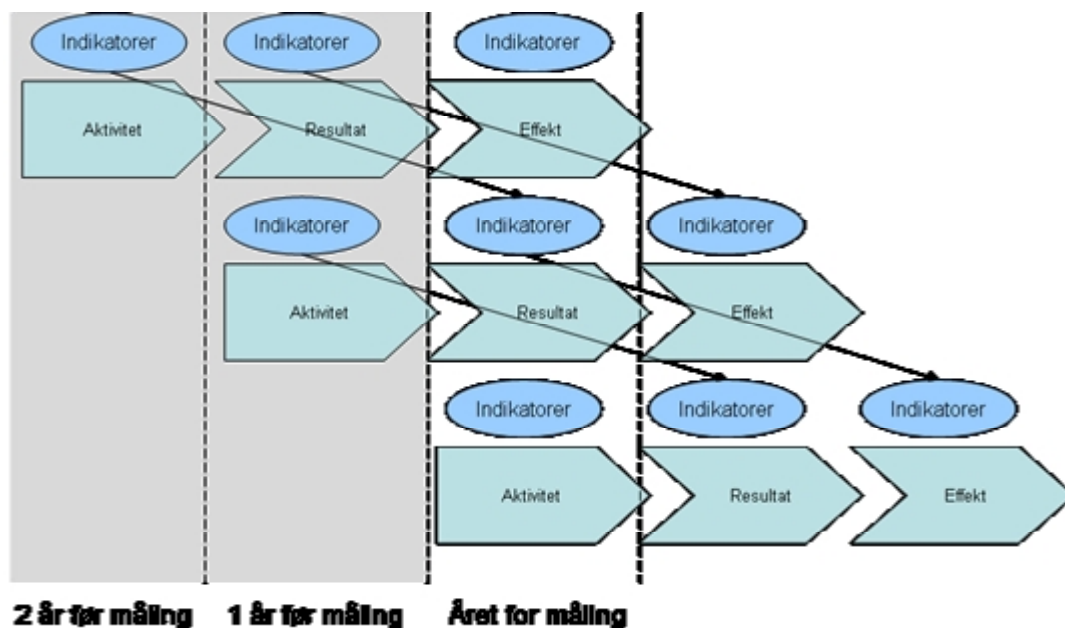
For et effektindikatorsystem er det imidlertid viktig at vi har informasjon om alle tre størrelsene. Det er forholdet mellom størrelsene som viser hvor effektiv virkemiddelbruken er. Det er forskjell på om vi bruker 1 million eller 100 000,- på å skape en arbeidsplass.

Vi har tidligere nevnt at effektene kan være på ulike nivåer. Vi finner effekter nært knyttet til spesifikke aktiviteter/resultater, og vi finner effekter på et mer generelt samfunnsnivå som må knyttes til en lang rekke aktiviteter/resultater. Effekter på generelt samfunnsnivå vil vi i liten grad kunne fange i dette prosjektet uten først å gå veien om de mer konkrete effektene. Indikatorer for samfunns effekter (*impact*) vil derfor være en videreføring, kombinasjon eller summering av indikatorer på et mer konkret nivå. Dette prosjektet vil nødvendigvis først konsentrere seg om det konkrete nivået, all den tid indikatorer på dette nivået ennå ikke er etablert.

Tidsforskyvningen

De tilsagn som blir gitt ett år forventes ikke å gi målbare resultater eller effekter med det samme. Ofte kan det gå år fra prosjekter iverksettes til effektene blir målbare. Denne erkjennelsen får betydning for målesystemet.

Det året man gjennomfører målinger i forhold til indikatorer på både aktivitetsnivå, resultatnivå og effektnivå, vil det i prinsippet kun være på aktivitetsnivå at indikatoren sier noe om handlinger gjort i måleåret. For indikatorer på resultat- og effektnivå vil det være de handlinger som er gjort tidligere år som gir utslag. Dette illustreres i modellen under.

Når man skal utforme et målesystem må man ta hensyn til disse utfordringene. For å synliggjøre sammenhengen mellom aktivitetene og effektene må man undersøke samme populasjon og aktiviteter over tid. En annen mulighet er å koble målinger mot registerdata som dekker flere år, slik at en kan benytte registeret til å beskrive utviklingen for enheter med ulik tilknytning til bevilgningene. I praksis er dette mulig kun for bedrifter, der vi kan følge enhetene i registeret (Det sentrale bedrifts- og foretaksregisteret). Dette behandles nærmere når datakildene gjennomgås.

2 Målesystem

2.1 Overordnet system

Gjennom arbeid med den strategiske analysen og casestudiene har vi fått en forståelse for midlens kompleksitet når det gjelder mottakerstruktur. Vi mener derfor det er best å differensiere målesystemet delvis ut fra hvilke kanaler pengene går gjennom, og delvis ut fra hvem som mottar dem.

Kanal	Mottaker	Målemetode	Målenivå
Penger direkte fra FK	Ymse: næringsfond, kommuner, næringshager, nettverk og lignende	Survey prosjektleder	Resultat (Effekt)
Penger gjennom Innovasjon Norge	Penger innenfor hva kap. 551 post 60 kan brukes til	Survey bedrift	Resultat (Effekt)
		Kobling registerdata	Resultat/Effekt

Pengene som går gjennom Innovasjon Norge (IN) er omtrent halvparten av midlene over kapittel 551 post 60. Innovasjon Norge skiller klart mellom disse pengene og "egne" penger. Det er derfor mulig å definere en mottakermasse av disse midlene blant INs totale portefølje. Gjennom en spørreundersøkelse vil bedriftene indikere ulike effekter av midlene. I praksis ser vi for oss at dette er en videreutvikling av dagens Kundeeffektundersøkelse.

Gjennom kobling av Innovasjon Norges portefølje av bedrifter mot alle enheter i BoF vil vi etablere et datasett der alle bedrifter har en status i forhold til mottak av midler fra Innovasjon Norge innenfor de kategoriene som kapittel 551 post 60 dekker. Det er dermed mulig å evaluere utviklingen over tid for bedrifter med ulik tilknytning til virkemidlene.

For penger som går direkte fra fylkeskommunen til sluttbruker stiller det seg annerledes. Mottaker her er en ikke ensartet masse, og vår erfaring så langt er at det ikke er mulig med en kategorisering som kan danne grunnlag for effektindikatorer. Vi mener derfor at den beste oppfølging av disse midlene er en survey til prosjektlederne for den enkelte prosjektene. Prosjektlederne vil i praksis ha begrensede muligheter til objektivt kunne vurdere effektene av prosjektet, så surveyen vil i praksis vektlegge *resultatene* av prosjektene.

I både Kundeeffektundersøkelsen og survey til prosjektlederne har vi begrenset bruken av ord og uttrykk som er ulne og diffuse. Så langt det er mulig benytter vi uttrykk som er konkrete og velkjente for å unngå misforståelser når undersøkelsen besvares. Imidlertid er det bestandig en avveining mellom å fange opp aktivitet inne et saksområde og gardere seg mot misforståelser. For eksempel kan vi spørre om bedriften har deltatt i *nettverksaktiviteter* med fare for at de ulike bedriftene oppfatter nettverksaktiviteter ulikt. Alternativt kan vi ramse opp en del ulike

konkrete aktiviteter som vi til sammen mener kan representere nettverksaktiviteter, men da med fare for at skjemaet sveller ut over de grensene vi mener er ønskelig. Vår erfaring med pilotundersøkelsene indikerer at vi her har en rimelig balansegang, der vi i liten grad har fått tilbakemeldinger på at skjemaet verken var for langt eller vanskelig med hensyn til ord og uttrykk.

I tillegg suppleres systemet av en sammenligning mellom bedrifter med tilsagn innen den delen av midlene som bevilges gjennom Innovasjon Norge og bedrifter uten slike tilsagn. Som et bakteppe er det også etablert et monitoringsystem som beskriver generell regional utvikling knyttet til sider av samfunnsutviklingen som er relevant for midlenes sju delmål.

Indikatorsystemet vil dermed bestå av fire informasjonskilder: en survey til prosjektledere, en survey til bedrifter, surveydata koblet mot registerdata og et monitoringsystem. I tillegg til disse delene vil det også etableres indikatorer for aktivitetene, det vil si pengebruken fordelt etter ulike dimensjoner.

Gjennomføringen av målingene med presentasjon av indikatorene innenfor alle delsystemene er samlet i eget notat (Brastad og Gundersen 2009).

2.2 Delsystemene

2.2.1 Survey prosjektledere

En spørreundersøkelse til prosjektledere for prosjekter støttet av midler direkte fra fylkeskommunen kan avdekke *resultater* av midlene over kap. 551 post 60. For å gi prosjektleder mulighet til å besvare spørsmål med hensyn til hva som kom ut av prosjektet med hensyn til resultater, må surveyen stilles til prosjektledere på prosjekter med tilsagn flere år bakover i tid. Nå i 2008 har vi valgt å kontakte prosjektledere for prosjekter fra 2005. Gjennom den gjennomførte undersøkelsen har vi konkludert med at dette viste seg å være et fornuftig valg av referanseår. Noen få prosjektledere meldte tilbake at deres prosjekt ikke hadde kommet så langt ennå at det var noen vits i å svare på undersøkelsen, mens det i omtrent like mange tilfeller kom fram at prosjektet var ferdig for lenge siden og at prosjektleder var vanskelig å spore opp, fordi personer var skiftet ut i de aktuelle institusjonene.

Dette illustrerer også det problematiske med å benytte prosjektledere som kontaktpunkt, og ikke de som faktisk var ansvarlige for å gjennomføre prosjektet. Imidlertid er det ikke mulig for et indikatorsystem å fange opp relevant kontaktinformasjon for den eller de personene som faktisk var prosjektansvarlige. Et indikatorsystem vil måtte begrense seg til formalitetene rundt prosjektadministrasjonen, og der er prosjektlederne de personene som er nærmest til å være informanter for prosjektene i etterkant. Det skal også legges til at vi i liten grad fikk tilbakemeldinger fra prosjektlederne om at de ikke var rett person til å svare på surveyen.

I tillegg til den faktiske tilknytningen til prosjektene vil det ofte være slik at personer som har mottatt støtte i liten grad vil være helt objektive når de skal vurdere om støtten var bra eller ikke. Det kan synes naturlig at vi vil få en viss skjevhet i besvarelsen som overvurderer de positive sidene ved prosjektene. Dette er en generell problemstilling for slike surveyer. Vi kan imidlertid avhjelpe situasjonen noe ved å stille detaljerte spørsmål, der det er vår aggregering i

etterkant som gir den (eventuelle) positive effekten. Desto mer konkrete spørsmålene er, desto vanskeligere er det for oppgavegiverne å (ubevisst) svare ”skjevt”.

Undersøkelsen vil være nettbasert og hel-elektronisk siden det bare er denne typen undersøkelse som tilfredsstillende kravene som kan stilles til indikatorene i ett effektindikatorsystem; rask og fleksibel gjennomføring og lavt ressursforbruk. En annen fordel med nettbasert undersøkelse er her at vi kan ”sluse” oppgavegiveren til ulike spørsmål, avhengig av hva de svarer på andre spørsmål, slik at alle spørsmål er relevante i forhold til den som skal svare. Det både reduserer oppgavebyrden og virker motiverende for den som skal svare.

Undersøkelsen vil ta utgangspunkt i de sju delmålene der prosjektleder vil bli spurt om hva prosjektet har medført av resultater som er relevant for disse delmålene. Det er også et poeng at undersøkelsen tar hensyn til hva det spørres om i Kundeeffektundersøkelsen til Innovasjon Norge, da denne også vil være sentral i datagrunnlaget (se neste avsnitt).

Det er de prosjektlederne som skal svare på spørsmålene, og det er her viktig at måten det spørres på også gir mulighet for de av dem som for lengst er ute av prosjektet til å svare noe fornuftig. Hvert enkelt spørsmål vil stilles på samme form som i KU. Tabellen under viser formen på spørsmålene, selv om spørsmålene ikke er hentet fra den aktuelle undersøkelsen. Poenget er at denne formen er robust uansett grad av detaljkunnskap som prosjektlederne per i dag har om prosjektene.

1. I hvilke grad har prosjektet bidratt til ... (ett kryss pr. linje)	Ingen bidrag		Nøytral	Svært bidrag	stort	Ikke relevant
	1	2	3	4	5	
1. Økt fokus på utvikling og innovasjon?						
2. Bedre styring av og arbeid med utviklings- og endringsprosesser i bedriften?						
3. Bedre innsamling og strukturering av kunnskap?						
4. Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres?						
5. Ansettelse av nye medarbeidere innen forskning og utvikling?						
6. Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne?						
7. Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid?						
8. Utvikling av nettverk?						

Dette er en effektiv måte å stille spørsmålene på, og gir de prosjektansvarlige en mulighet til å gi relevante svar selv om de per i dag ikke er så ”inne” i prosjektene som kanskje er avsluttet for en god stund siden. Det er viktig å merke seg at vi ikke spør om nivået på effekten. Dette innebærer at vi ikke kan summere effekter, men må nøye oss med informasjonen om prosjektet har/har ikke bidratt.

Ved å stille spørsmålene på denne måten er det også greit at alle prosjektlederne får alle spørsmålene. Så lenge de kan svare ”Ikke relevant” vil de kunne arbeide seg gjennom skjemaet uten å støte på umulige spørsmål. Fordelen med dette er at vi da faktisk fanger opp en del svar der prosjekter har effekt/resultater på helt andre områder enn det som de er kategorisert under i Spine. En forutsetning for at dette skal fungere er imidlertid at skjemaet holdes innenfor en rimelig lengde, noe vi mener vi har klart ved denne gjennomkjøringen.

I indikatorsettet finnes det indikatorer på ulike stadier i årsak–virknings kjeden. Slik må det nødvendigvis være, all den tid de sju ulike delmålene også er på ulike stadier/nivåer. Vi har imidlertid valgt å løfte to enkeltspørsmål opp på et mer generelt nivå. Dette er spørsmålene om sysselsettingsbidrag og lønnsomhet. Dette er størrelser som er nærmere knyttet til hele hovedmål 1, *verdiskapning*, enn til et enkelt delmål under dette hovedmålet.

Det er også gjort et godt stykke arbeid i enkelte fylkeskommuner, da spesielt i Nordland fylkeskommune, med et eget rapportsystem for prosjektlederne. Dette er et rapporteringssystem som Nordland fylkeskommunen benytter til rapportering mot fylkestinget og KRD. Siden dette er et system som allerede er prøvd ut i noen grad er det naturlig å velge systemet som mal der det er relevant. Dette kan f.eks. ses på valg av hvordan spørsmålene er stil.

Arbeidsmål/delmål	Spørsmål	Resultatindikator	Effektindikator*
Indikatorer som ikke er knyttet til ett enkelt delmål:	Har prosjektet bidratt til økt sysselsetting/reddet sysselsatte for involverte bedrifter Har prosjektet bidratt til økt lønnsomhet for involverte bedrifter	- Antall prosjekter med sysselsettingsbidrag - Antall prosjekter med lønnsomhetsbidrag	- Andelen prosjekter med sysselsettingsbidrag - Andelen prosjekter med lønnsomhetsbidrag
<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i> Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	Har prosjektet bidratt til regionale/lokale formelle nettverk Har prosjektet bidratt til økt lokalt samarbeid Har prosjektet bidratt til økt bruk av FoU-institusjoner	- Antall prosjekter med nettverkssamarbeid - Antall prosjekter med lokalt samarbeid - Antall prosjekter med økt bruk av FoU-institusjoner	- Andelen prosjekter med nettverkssamarbeid - Andelen prosjekter med lokalt samarbeid - Andelen prosjekter med økt bruk av FoU-institusjoner
<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i> Skal øke innovasjonsevnen og -taket i etablerte bedrifter	Har prosjektet bidratt til nye produkter/prosesser Har prosjektet bidratt til økt eksport for involverte bedrifter	- Antall prosjekter med innovasjon - Antall prosjekter som har bidratt til økt eksport	- Andelen prosjekter med innovasjon - Andelen prosjekter som har bidratt til økt eksport
<i>Mål 3 Entreprenørskap</i> Øke omfanget av lønnsomme etableringer	Har prosjektet bidratt til nyetablering/”spin-offs” Har prosjektet bidratt til å bedre overlevelsessjansen for en nyetablering	- Antall prosjekter som har generert nye bedrifter - Antall prosjekter som har bidratt positivt til overlevelsesraten i bedriftspopulasjonen	- Andelen prosjekter som har generert nye bedrifter - Andelen prosjekter som har bidratt positivt til overlevelsesraten i bedriftspopulasjonen
<i>Mål 4 Kompetanse</i> Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv	Har prosjektet bidratt til å heve kompetansen i befolkningen generelt Har prosjektet bidratt til å øke kompetansen hos ansatte Har prosjektet bidratt til å ta i bruk eksternt kunnskap i bedriften(e) (Adapsjon)	- Antall prosjekter som har bidratt til økt kompetanse i befolkningen - Antall prosjekter som har økt kompetansen i bedrifter - Antall prosjekter som har økt adaptasjonsevnen i bedrifter	- Andelen prosjekter som har bidratt til økt kompetanse i befolkningen - Andelen prosjekter som har økt kompetansen i bedrifter - Andelen prosjekter som har økt adaptasjonsevnen i bedrifter

<p><i>Mål 5 Infrastruktur</i></p> <p>Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandsuremper</p>	<p>Har prosjektet bidratt til å redusere transportkostnadene</p> <p>Har prosjektet bidratt til å redusere leveringstiden på produkt/tjeneste</p> <p>Har prosjektet bidratt til å redusere avstandsurempene for befolkningen i forhold til tjenester utenfor regionen</p>	<p>- Antall prosjekter som har redusert transportkostnader for lokale bedrifter</p> <p>- Antall prosjekter som har redusert leveringstiden for lokale bedrifter</p> <p>- Antall prosjekter som har redusert generelle avstandsuremper for regionen/befolkningen</p>	<p>- Andelen prosjekter som har redusert transportkostnader for lokale bedrifter</p> <p>- Andelen prosjekter som har redusert leveringstiden for lokale bedrifter</p> <p>- Andelen prosjekter som har redusert generelle avstandsuremper for regionen/befolkningen</p>
<p><i>Mål 6 Tjenester</i></p> <p>Skal gi god tilgang på grunnleggende lokale tjenester til befolkningen</p>	<p>Har prosjektet bidratt til økt tilbud av tjenester for lokalbefolkningen</p> <p>Har prosjektet bidratt til bedret kvalitet på tjenester til lokalbefolkningen</p>	<p>- Antall prosjekter som har økt tjenestetilbudet i regionen</p> <p>- Antall prosjekter som har hevet kvaliteten på tjenester i regionen.</p>	<p>- Andelen prosjekter som har økt tjenestetilbudet i regionen</p> <p>- Andelen prosjekter som har hevet kvaliteten på tjenester i regionen.</p>
<p><i>Mål 7 Stedsutvikling</i></p> <p>Skal gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokalisering av bedrifter</p>	<p>Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som næringsregion</p> <p>Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted</p>	<p>- Antall prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv for næringsetableringer</p> <p>- Antall prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted</p>	<p>- Andelen prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv for næringsetableringer</p> <p>- Andelen prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted</p>

* Kun de prosjektene som prosjektleder oppgir ikke ville vært gjennomført uten tilsagn er med i telleren.

For målene 1 til 5 finnes det ekvivalente temaer i Kundeeffektundersøkelsen, og det er et poeng at vi legger oss så tett opp til formuleringene som benyttes her i denne surveyen som mulig. Det vil i så fall øke gjenkjennelsesfaktoren for brukerne av indikatorsystemet og derigjennom lette videre bruk. Mål 6 og 7 har ikke noen tilsvarende temaer i Kundeeffektundersøkelsen, og vi står således fritt i formuleringene.

Overgangen fra resultatindikator til effektindikator gjøres ved å benytte et filtreringsspørsmål om hva som ville skjedd hvis prosjektet ikke hadde fått støtte. Dette er allerede gjort i Kundeeffektundersøkelsen. Dette filtreringsspørsmålet dreier seg om addisjonalt:

2. Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom fylkeskommunen ikke hadde gitt dette tilsagnet? (ett kryss)

1. Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer; samme skala og tidsskjema
2. Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt.
3. Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema
4. Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala og på et senere tidspunkt
5. Prosjektet/aktiviteten ville ikke bli gjennomført

Effekten av tilsagnet er dermed det den prosjektansvarlige svarer på de ulike tematiske spørsmålene, kombinert med besvarelsen på dette filterspørsmålet. Når vi ser dette over alle besvarelsene, vil en indikator for effekten på et deltema (f.eks. Entreprenørskap) være de prosjektene som har hatt "entreprenørskapseffekt" og *samtidig* ikke ville blitt gjennomført uten tilsagn (helt eller delvis, der de som delvis ville blitt gjennomført må vektetes), delt på antall

prosjekter. Effektindikatoren vil dermed være noe abstrakt, og man vil ikke kunne gjenkjenne konkrete størrelser og omfang av aktivitet (det har man resultatindikatoren til). Imidlertid vil effektindikatoren være egnet til å sammenligne over tid og mellom regioner og temaer. Dette vil resultatindikatorene ikke egne seg til.

Noen sammenhenger avdekkes ikke direkte i spørsmålene. En problemstilling er den geografiske fordelingen av effektene. Det er ikke uvanlig at det brukes midler i sentrale strøk i et fylke med den antakelsen at det skal komme effekter også i perifere strøk. Vi må derfor ha med et spørsmål der den prosjektansvarlige kan oppgi om effekten er lokal, innenfor flere kommuner, på fylkesnivå eller også utenfor fylket. Det er også ønskelig å ha med et spørsmål som avdekker effekt i forhold til sentrum periferi dimensjonen, evt. distriktpolitisk virkeområde.

Det er også svært ulikt omfang på de enkelte prosjektene. Det er alt fra små enkeltprosjekter til store satsingsområder. Vi kan koble tilbake mot prosjektporteføljen til den enkelte fylkeskommune, og vil i denne pilotundersøkelsen i liten grad ta med bakgrunnsspørsmål som likevel er rapportert til KRD

Materialet som etableres vil stedfestes ved hjelp av kommunekoder. Kommune er imidlertid et nivå som vi i liten grad har mulighet til å presentere data på. Dette skyldes at det er for få observasjoner på dette nivået. Men siden vi har kommunenummeret som variabel, kan vi aggregere opp til et hvilket som helst annet høyere nivå.

Aktuelle nivåer er økonomiske regioner, BA-regioner, sentrum-periferi-klassifiseringer eller distriktpolitiske virkeområder. Prosjektet vil i utgangspunktet presentere indikatorene for økonomiske regioner, men vil også tilrettelegge materialet slik at det i etterkant er fleksibelt med hensyn til regionale fordelinger.

Vi er klar over at en nettbasert undersøkelse mot prosjektledere per dags dato vil støte på problemet med manglende e-postadresser. Det vil derfor være aktuelt å gjennomføre en pilotsurvey i enkelte fylker for den første målingen. Behov for organisatoriske endringer for senere målinger tas opp under eget punkt.

2.2.2 Survey bedrifter

Indikatorer for hvilken effekt midler via Innovasjon Norge kan langt på vei produseres ut fra Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse (Stiberg-Jamt, Brastad og Furre 2007). Det ville derfor være lite effektiv bruk av ressurser å skulle etablere én undersøkelse til som hadde de samme bedriftene som oppgavegivere med til dels svært overlappende tematikk. Vi mener derfor at Kundeeffektundersøkelsen kan fungere som effektindikatorsystemets survey mot bedrifter.

Spørsmålsstillingen i Kundeeffektundersøkelsen er svært konsentrert om bedriftens egen utvikling. Den er derfor litt ”tynn” på spørsmål knyttet til entreprenørskap (delmål 3) og infrastruktur (delmål 5). På sikt vil det derfor være aktuelt å utvide/endre noe på undersøkelsen for å dekke disse delmålene bedre. Naturlig nok inneholder den ikke spørsmål som først og fremst knyttes til størrelser eksternt bedriften (delmål 6 og 7).

Arbeidsmål/delmål	Spørsmål (fra KU)	Resultatindikator	Effektindikator*
Indikatorer som ikke er knyttet til ett enkelt delmål:	18 Sysselsettingsbidrag	- Antall bedrifter med positivt sysselsettingsbidrag	Antall arbeidsplasser generert/reddet
	13.B Lønnsomhetsutvikling	- Antall bedrifter med bedret lønnsomhet	- Andelen bedrifter med bedret lønnsomhet
<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i> Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	8.8 Utvikling av nettverk	- Antall bedrifter med i nye nettverk	- Andelen bedrifter med i nye nettverk
	9.1-9.7 Samarbeid med ulike aktører	- Antall bedrifter med økt samarbeid	- Andelen bedrifter med økt samarbeid
	20.2 Nettverk	- Antall bedrifter involvert i nettverk	- Andelen bedrifter involvert i nettverk
<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i> Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter	8.1 Fokus på innovasjon	- Antall bedrifter med økt fokus på innovasjonsvirksomhet	- Andelen bedrifter med økt fokus på innovasjonsvirksomhet
	11.A – Utvikling av nye produkter/tjenester	- Antall bedrifter med produktinnovasjon	- Andelen bedrifter med produktinnovasjon
	11.B – Utvikling av nye produksjonsprosesser	- Antall bedrifter med prosessinnovasjon	- Andelen bedrifter med prosessinnovasjon
<i>Mål 3 Entreprenørskap</i> Øke omfanget av lønnsomme etableringer	12.1 og 12.2 Nye produkter som representerer nye forretningsområder	- Antall bedrifter med nytt forretningsområde	- Andelen bedrifter med nytt forretningsområde
	13.C Bedriftens overlevelse	- Antall bedrifter med bedret overlevelsessevne	- Andelen bedrifter med bedret overlevelsessevne
<i>Mål 4 Kompetanse</i> Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv	8.3 og 8.4 Adapsjon	- Antall bedrifter med økt fokus på kompetanse	- Andelen bedrifter med økt fokus på kompetanse
	8.5 og 8.6 Kompetanseutvikling	- Antall bedrifter med økt adaptasjonsevne	- Andelen bedrifter med økt adaptasjonsevne
	10.1-10.9 Økt kunnskap	- Antall bedrifter med økt kompetanse	- Andelen bedrifter med økt kompetanse
<i>Mål 5 Infrastruktur</i> Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandulemper	11.7 Forbedring av transport og logistikk	- Antall bedrifter med bedret logistikk og transport	- Andelen bedrifter med bedret logistikk og transport

* Kun de prosjektene som prosjektleder oppgir ikke ville vært gjennomført uten tilsagn er med i telleren.

Overgangen fra resultat- til effektindikator gjøres på samme måte som under survey til prosjektlederne. Vi benytter også her filtreringsspørsmål (som allerede finnes i KU) .

Kundeeffektundersøkelsen er i praksis en utvalgsundersøkelse, pga at ikke alle bedrifter mottar spørreskjema, og ikke alle av de som mottar skjema svarer. Midlene over kap 551 post 60 går også bare til enkelte typer av virkemidler som Innovasjon Norge administrerer (etablererstipend, distriktsrettede risikolån og distriktsutviklingsmidler), slik at det bare vil være en del av

Innovasjon Norges materialet fra Kundeeffektundersøkelsen som vil inkluderes i vårt materiale. For å gjøre datamaterialet mer robust vil det bli slått sammen flere årganger av data.

Kundeeffektundersøkelsen som skal sendes ut i 2008 vil gå ut som en postal undersøkelse etter en vurdering av Innovasjon Norge og Oxford Research (som er den gjennomførende institusjonen av undersøkelsen). For de krav vi har satt til indikatorsystemet vil dette for framtiden være for ressurs- og tidskrevende. Dette behandles nærmere i eget avsnitt.

2.2.3 Porteføljedata koblet mot registerdata

Det er (minst) to grunner til at et datamateriale fra en survey kan være noe skjevfordelt med hensyn til hva som oppgis av effekter av virkemidlene. En bedrift som mottar penger vil vanskelig kunne svare noe annet enn at det var fint å motta penger, noe som jevnt over vil gjenspeile seg i besvarelsen. Kundeeffektundersøkelsen har riktignok spørsmål som i størst mulig grad spør om *konkrete* effekter, noe som gjør det vanskeligere å svare i generelle termer. Men gjennomsnittlig over mange enheter kan vi forvente en viss skjevhet. Den samme effekten vil en også få når en spør om en ordning som potensielt kan gi bedriften penger i framtiden; det er lite sannsynlig at bedrifter vil være spesielt negative til denne typen støtteapparat (Cappelen m.fl 2008).

For å nyansere surveydata vil vi etablere et datamateriale som er en kombinasjon av data fra Innovasjon Norges portefølje og BoF. Fra Innovasjon Norges portefølje vil vi hente adresse, prosjektformål, beløp m.m., mens vi fra BoF vil hente bedriftens historikk med hensyn til etablering, sysselsettingsutvikling, lokalisering m.m. Koblingen gjøres ved hjelp av organisasjonsnummeret, evt. kombinert med postnummer (hvis foretaket har flere bedrifter), slik at data etableres på bedriftsnivå. Dette materialet vil også ha muligheten til å kompensere for de utfordringene som er knyttet til tidsforskyvningen for aktivitet–resultat–effekt (se tidligere punkt).

Ved en slik kobling vil det bare være strukturdata vi sitter igjen med etter koblingen, så det er kun på de tre første delmålene vi har mulighet til å lage relevante indikatorer.

Mål	Resultat- og effektindikator
<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i> Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	Flytterater for bedrifter med og uten støtte
<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i> <i>Skal øke innovasjonsermen og -takten i etablerte bedrifter.</i>	Vekst/nedgang i sysselsettingen for bedrifter med støtte kontra de uten støtte
<i>Mål 3 Entreprenørskap</i> <i>Øke omfanget av lønnsomme etableringer</i>	Overlevelsesrater for bedrifter med støtte kontra de uten støtte

Her har vi valgt å ikke splitte opp i resultat- og effektindikatorer, da datamaterialet gir oss mulighet til å etablere en direkte sammenligning mellom bedrifter med og uten støtte, det vil si avdekke en eventuell effekt av midlene. Imidlertid er det en del ”støy” i forbindelse med utregningen (se under), og det er ikke slik at de foreslåtte indikatorene dekker hele effekten av det aktuelle delmålet, slik at indikatoren også delvis må ses på som resultatindikator.

Et vanlig problem med evaluering av slike generelle støtteordninger er *selvseleksjon*. Vi forsøker å sammenligne to bedriftsgrupper for å finne en systematisk forskjell. Men det ligger jo implisitt en systematisk forskjell i det faktum at den ene gruppen bedrifter har søkt om tilskudd, mens den andre ikke har det. På samme måte som for evalueringen av SkatteFUNN-ordningen (Cappelen m.fl 2008). I tillegg gjør også Innovasjon Norge sine vurderinger av hvem som skal få støtte ut fra kriterier knyttet til både prosjektet og bedriften. Det er således fare for at vi trekker den konklusjonen at bedrifter med støtte via Innovasjon Norge ”gjør det bedre” enn bedrifter uten støtte, men der den egentlige forskjellen var at ”bedre” bedrifter søkte om støtte og fikk lettere støtte. Bedriftsgruppen uten støtte er derfor ikke noen ideell *kontrollgruppe*, men mer en *sammenligningsgruppe*. Dette tas hensyn til under analysen der vi primært er interessert i egenskaper ved de bedriftene som fikk støtte, men der det er naturlig å ha resten av bedriftspopulasjonen som en sammenligningsgruppe.

Seleksjon og selvseleksjon er en generell problemstilling for denne typen indikatorproduksjon og det er egentlig to veier ut av den. Den ene metoden er å gjøre sammenligningsgruppen så tett opp til en ideell kontrollgruppe som mulig, det vil si stratifisere på en del variable som vi tror er med på å skille muligheten for støtte, slik som størrelse, lokalitet, næringstilknytning. Dette kan vi gjøre til en viss grad, men datagrunnlaget setter en klar begrensning.

Den andre metoden er å lage indikatorer som i seg selv inneholder kompensasjon for forskjeller mellom grupper. Dette krever et ekstra steg i indikatorproduksjonen og kan gjøre indikatorene noe vanskeligere å lese. Et eksempel: Skal vi lage sammenligning av sysselsettingsutviklingen i de to gruppene kan vi f.eks. sammenligne sysselsettingsutviklingen i den gruppen som fikk tilsagn i 2005, i treårsperioden *før* tilsagn, med sysselsettingsutviklingen i *samme* gruppe etter tilsagn. Gjør vi det samme for gruppen uten tilsagn, det vil si sammenligner sysselsettingsutviklingen i perioden 2002-2004 med sysselsettingsutviklingen 2006-2008, kan vi avdekke om økningen var større (eller nedgangen mindre) i gruppen med tilsagn (noen den bør være hvis midlene skal ha en effekt).

Et annet ankepunkt som ofte kommer opp ved evaluering av bedriftsstøtte er at nesten alle bedrifter har en eller annen gang mottatt støtte fra en eller annen støtteordning. Bedrifter som mottok støtte i 2005 via Innovasjon Norge kan også ha fått støtte både før og etter det aktuelle tilsagnet. Sammenligningsgruppen vår vil derfor også inneholde mange bedrifter med en eller annen form for støtte, samtidig som 2005 kanskje ikke var et så spesielt år for de aktuelle bedriftene, og vi kan derfor i liten grad forvente systematiske forskjeller på gruppene eller endrede utviklingsforløp for de støttede bedriftene. Det er derfor viktig å understreke at de indikatorene som produseres først og fremst er en beskrivelse av de bedriftene som fikk støtte i 2005, og at forskjellen fra resten av bedriftene ikke kan tolkes som ren effekt av midlene, men som en relevant sammenligning med en interessant bedriftsgruppe. Således vil også verdien av indikatorene øke når vi får flere årganger; da kan vi sammenligne samme type bedrifter over flere år. Ikke minst gjelder dette når vi sammenligner disse indikatorene med indikatorer for addisjonalitet fra kundeeffektundersøkelsen, som for eksempel kan belyse Innovasjon Norges seleksjonspraksis.

Ankepunktene for denne indikatorproduksjonen er egentlig ikke knyttet til det metodiske ved indikatorproduksjonen, men mer til hvilke muligheter vi har for å tolke resultatene. Har midlene over kapittel 551 post 60 har en selvstendig effekt på noen av de sju delmålene vil vi også forvente å se dette på indikatorene uavhengig av andre støtteordninger. Det kan imidlertid være

en utfordring ved fortolkningene og bruken av indikatorsystemet å se resultatene i lys av andre støtteordninger og støtteordningene over tid.

Materialet vil være egnet for videre analyser, f.eks. i forhold til beløpsstørrelser (i forhold til sysselsetting), bedriftsstørrelser, bedriftenes beliggenhet med hensyn til sentralitet osv. Vi må her minne om avgrensningen til dette prosjektet, nemlig å frembringe indikatorene. Analyse av indikatorene – det vil si beregning og diskusjon av effektene – går langt utover et indikatorsystem som sådan, og hører derfor ikke hjemme i denne sammenhengen.

2.2.4 Monitoreringsystem

Alle indikatorer må settes inn i en kontekst, og en kobling mellom monitoring og evaluering er gunstig for innsikten til de som skal tolke indikatorene (European Commission 2007). Vi har derfor definert et indikatorsett som ikke måler effektene, men som beskriver de rammebetingelsene som effektene må ses i forhold til. Dette monitoreringsystemet må derfor også ta utgangspunkt i de sju delmålene der indikatorene i så stor grad som mulig være sammenlignbar med indikatorene fra indikatorsystemets andre deler. Resultatene fra dette monitoreringsystemet, som finnes i eget notat (Brastad og Gundersen 2009) er altså ikke knyttet til midlene over kapittel 551 post 60 i det hele tatt, men generelle indikatorer som kan brukes som referanseramme for de andre delene av systemet.

Med de sju arbeidsmålene for programkategori 13.50 er det fort gjort å havne i en situasjon med mange indikatorer og mange datakilder. I utformingen legges det derfor vekt på at antall datakilder skal være så få som mulig og at kildene skal være tilgjengelige for den institusjonen som skal oppdatere indikatorene. I tillegg skal indikatorene være så enkle at de lar seg reproducere og sammenligne over tid. Vi vil heller produsere få relevante indikatorer enn mange som bare delvis er relevante.

For flere av indikatorene benytter vi sysselsetting i en aller annen form som indikatorvariabel. Erfaringsmessig viser det seg at dette er den mest robuste størrelsen for å måle regional utvikling, selv om sysselsettingsutviklingen ikke nødvendigvis følger generell utvikling i regionen. Det er mulig å tenke seg (særlig på bransjenivå) en positiv regional utvikling der et utviklingstrekk er effektivisering av produksjon, og dermed mindre behov for sysselsetting. Innen f.eks. fiskeoppdrett har dette vært synlig. For hele regioner er dette imidlertid sjeldent tilfelle.

Det er mulig å tenke seg andre størrelser, slik som omsetning, overskudd, etableringer osv, men disse viser seg ofte å variere mer med næring og bedriftstørrelse enn utviklingstrekk. I tillegg har utviklingstrekkene vi ser innen sysselsettingen en klarere kobling til den regionale dimensjonen ved at de personene det faktisk er snakk om gjerne bor lokalt, noe en ikke nødvendigvis kan si om f.eks. økonomiske størrelser (en bedriftseier kan jo velge fritt hvor hun/han skal bruke profitten).

Mål	Indikator	Datakilde
<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i>	Andelen fraflyttede bedrifter	BoF
Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	Nedleggelsesrater Sysselsettingsvekst	

Kvaliteten på næringsmiljøet vil først og fremst påvirke de eksisterende bedriftene, selv om et godt miljø også omfatter etableringsiver. Det er mulig å tenke seg et dårlig miljø som har mange etableringer, men i liten grad tar vare på nyetableringene. Slik sett vil kvaliteten på næringsmiljøet, når vi bare skal ha noen få indikatorer, best måles med indikatorer knyttet til avgangen av bedrifter, det vil si nedleggelsesrater og flytterater. For systemets totalitet er det også ønskelig å ha med en generell indikator for sysselsettingsvekst, selv om dette ikke er helt uproblematisk. Økt sysselsetting vil alltid indikere positiv utvikling, men reduksjon i sysselsettingen ikke nødvendigvis betyr negativ utvikling (godt miljø -> effektivisering i bedriftene -> behov for færre sysselsatte).

Mål	Indikator	Datakilde
Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter.	Sysselsettingsutvikling i bedrifter eldre enn tre år (organisk vekst)	BoF

Også her benyttes sysselsetting som indikator. For mål 1 og 2 ville det vært ønskelig med indikatorer knyttet til innovasjonsvirksomheten i bedriftene, men dette finnes ikke som sekundærdata. Kundeeffektundersøkelsen omfatter riktignok innovasjon, men pga begrensningen i datamaterialet kan den ikke fungere som generelle indikatorer på regionalt nivå.

En nærliggende datakilde kunne være innovasjonsstatistikken ved Statistisk sentralbyrå (SSB 2005). Imidlertid er det enkelte sider ved denne statistikken som gjør den uegnet for indikatorproduksjon i denne sammenhengen; den er en utvalgsundersøkelse, den mangler bedrifter med færre enn 10 sysselsatte (viktig i enkeltregioner), og den har lang produksjonstid (siste publiserte statistikk per i dag, februar 2009, dekker perioden 2003-2005) (Gundersen 2002). SSB jobber imidlertid med en utvidelse av statistikken, for å bedre den regionale dekningen, men siden det ennå ikke er publisert regionale tall fra den nye statistikken kan vi ikke basere oss på denne kilden.

Mål	Indikator	Datakilde
Mål 3 Entreprenørskap Øke omfanget av lønnsomme etableringer	Andelen nyetableringer Sysselsettingsutvikling i nyetablerte bedrifter (alder < 3 år)	BoF

Andelen nyetableringer vil indikere hvor godt det regionale næringsmiljøet er for å etablere ny virksomhet, mens sysselsettingsutviklingen i de unge bedriftene vil indikere lønnsomheten av etableringene. Det kan være aktuelt å heller benytte overlevelseshraten for bedriftene etter tre år som indikator for det siste.

Mål	Indikator	Datakilde
<i>Mål 4 Kompetanse</i> Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv	Andelen av befolkningen som deltar i et utdanningstilbud på ulike nivåer	Statistisk sentralbyrås utdanningsstatistikk ²

Det kunne vært nærliggende å benytte andelen personer med utdanning (en vanlig størrelse ved regionbeskrivning), men denne størrelsen ville ikke sagt så mye om regionens nåværende kompetanseutvikling. Tidligere utdanning kan også være avlagt utenfor regionen, og forteller derfor ikke så mye om hvilke tilbud som finnes innen regionen. Imidlertid er også befolkningens høyeste avlagte utdanning interessant som en indikator for regionens utgangspunkt for videre kompetanseheving.

Mål	Indikator	Datakilde
<i>Mål 5 Infrastruktur</i> Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper	Bredbåndsdekning	SSB

Dette er det delmålet vi har funnet minst relevant datamateriale for. Det finnes ulike former for transportstatistikk, men ikke noe som kan relateres til avstandsulemper og lignende knyttet til transportkostnader. Kundeeffektundersøkelsen har ett enkelt delspørsmål om logistikk og transport. For avstandsulemper knyttet til informasjon/kommunikasjon kan imidlertid bredbåndsdekningen være en indikator. Det finnes også noe annen statistikk på fylkesnivå om næringslivets bruk av IKT, f.eks. andelen bedrifter med hjemmeside, og andelen bedrifter med tilgang på internett.

Mål	Indikator	Datakilde
<i>Mål 6 Tjenester</i> Skal gi god tilgang på grunnleggende lokale tjenester til befolkningen.	Antall tjenester tilgjengelig i hver kommune, både for privatkonsum og forretningsmessige tjenester	BoF

Alle tjenestetilbydere er registret i BoF, noe som gir oss en oversikt over hvilke tjenester som finnes i alle norske kommuner (Foss m.fl 2007). Det bør vurderes om tjenestens volum (antall sysselsatt innen den enkelte tjenesten, eventuelt i kombinasjon med kommunens størrelse) skal benyttes.

---

² Det er gjort en henvendelse til Statistisk sentralbyrå for å få produsert disse indikatorene. Imidlertid er det ikke kommet respons på hvorvidt dette lar seg gjøre eller ikke, og eventuelt tidsforskyvning i forhold til statistikkåret og lignende.

Mål	Indikator	Datakilde
<i>Mål 7 Stedsutvikling</i> Skal gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokalisering av bedrifter.	Andelen sysselsatt i aktiviteter som påvirker et steds bokkvaliteter og image både for næringslivet og for enkeltpersoner Andelen innflyttede bedrifter Andelen innflyttede personer?	BoF Flyttedata, SSB

Vi må skille mellom et steds kvaliteter for dem som bor der og/eller kjenner stedet godt (relevant for å hindre utflytting og støtte tilbakeflytting), og det image som stedet har eksternt (fremme tilflytting) (Gundersen, Skogheim og Vestby 2006). Med hensyn til bokkvalitet vil ulike former for fritidstilbud (idrettsforeninger, kino, restaurant, kafeer, kulturtilbud m.m.) være aktuelt, mens det for et steds image vil være de mange av de samme næringene pluss kreative næringer og kulturinstitusjoner. For næringslivet vil det være det samme skille, det vil si omfanget av noen type næringer (IKT, forretningsmessig tjenesteyting, høyere utdanningstilbud) vil hindre utflytting av andre bedrifter (Gundersen 2005). Langt på vei de samme næringene vil være med på å skaffe stedet et positivt image eksternt. Her kan vi også benytte andelen innflyttede bedrifter som indikator på eksternt image.

En klar fordel ved å etablere et slik monitoringsystem er at vi allerede nå kan produsere indikatorer for flere årsganger. For indikatorer med BoF som kilde vil vi for eksempel kunne produsere oversikter for 2008, 2005 og 2002.

2.3 Geografisk nivå

Det kan synes som om det beste utgangspunktet ville være å presentere indikatorer på så lavt geografisk nivå som mulig, det vil si kommunenivået, slik at brukeren kan få mest mulig detaljert opplysninger, samtidig som hun/han kan aggregere opp hvis det skulle være behov for dette. Imidlertid er det ikke slik at indikatorer kan aggregeres over regioner³, og det er heller ikke formålstjenelig med for mange indikatorer for hver region. Foreløpig er antall indikatorer som er foreslått rundt 60. Multiplisert med antall kommuner og eventuelt flere årsganger blir dette et svært stort datamateriale å skulle trekke essensen ut av.

Ut fra de sju delmålene kan en også argumentere for å ikke benytte kommune som laveste geografiske nivå. En bedrift, et nettverk eller en forening som mottar støtte påvirkes av, og påvirker selv, næringsmiljøet i en region som ikke nødvendigvis er avgrenset av kommunegrensene. Det er således mest riktig å benytte regioner som er homogene med hensyn til arbeidsmarked, tjenesteproduksjon og varemarked, det vil si at alle innenfor den samme regionen har tilgang på de samme ressursene og opererer under de samme betingelsene. SSBs *økonomiske regioner* er en geografisk inndeling som har tatt mål av seg til å være nettopp en slik funksjonell inndeling. Den er bygget opp slik at kommuner som deler arbeids- og varemarked, gjennom pendlingstall og varehandelstall (Statistisk sentralbyrå 2000) slås sammen til egne

³ En stor region har en overlevelsesrate for nyetableringer på 80 prosent etter tre år og en liten naboregion har en overlevelsesrate på 60 prosent for samme type bedrifter. Er da overlevelsesraten for nyetableringer i hele regionen 70 prosent? Selvfølgelig ikke.

regioner. Samtidig er det lagt den beskrankningen at en økonomisk region ikke skal krysse en fylkesgrense. Vi ender dermed opp med 89 økonomiske regioner som er den geografiske inndeling som passer best med vårt formål.

En annen kandidat til geografisk nivå er *bo- og arbeidsmarkedsregioner* (BA-regioner). Dette er en enda finere inndeling av kommuner etter pendlingstall, og vi har per dags dato 161 regioner. Ulempen med denne inndelingen i forhold til fylkeskommuner er at BA-regioner kan krysse fylkesgrenser. BA-regioner skiller seg fra økonomiske regioner spesielt i to deler av landet. For det første er Oslo en egen økonomisk region, mens BA-regionen Oslo strekker seg langt ut i nabofylkene. For det andre vil BA-regioner i en svært stor del av Nord-Norge bestå av enkeltkommuner, mens det ikke er noen økonomiske regioner som består av færre enn to kommuner (med unntak av Oslo).

Vi velger å la fordelene ved at økonomiske regioner ikke krysser fylkesgrensene veie tyngst, samt de signalene som er kommet fra referansegruppen. Utgangspunktet vil derfor være at vi produserer de ulike indikatorene for økonomiske regioner, der dette lar seg gjøre, og eventuelt produserer indikatorer for andre geografiske nivåer kun i spesielle tilfeller.

Imidlertid er det ikke alle indikatorene som kan produseres på dette nivået. Det er per dags dato bare kontekstindikatorene under monitoreringssystemet som vi vet kan produseres på økonomiske regioner-nivået, alternativt for BA-regioner. For de tre andre delene av systemet må det bli en vurdering for hver indikator om vi kan levere data for økonomiske regioner, eller om vi må nøye oss med fylkesnivået.

2.4 Aktivitetsindikatorer

Det finnes flere alternative aktivitetsindikatorer. Imidlertid mener vi det er lite hensiktsmessig å vektlegge de mer administrative målene som kunne være aktuelle (slik som antall prosjekter, beløp per prosjekt, ulike tidsmål og lignende). De mest interessante aktivitetsindikatorer vil i praksis være kronebeløpet over kap 551 post 60 fordelt etter de sju delmålene. Det er denne fordelingen som resultat- og effektindikatorer må ses i sammenheng med.

Det er imidlertid også aktuelt å gjøre noen videre beregninger, slik som antall tilsagn og beløp per tilsagn. Aktivitetsindikatorer behandles videre i eget notat (Stiberg-Jamt og Brastad 2008).

3 Videre utvikling og bruk

3.1 Organisatoriske utfordringer

Slik indikatorsystemet er skissert er det åpenbart at vi vil støte på utfordringer slik post 60-midlene forvaltes og rapporteres i dag. Utfordringene er knyttet til kravene vi stiller til indikatorsystemet med hensyn til ressurs- og tidsbruk, og gjelder ikke nødvendigvis hvordan midlene forvaltes ellers. En del av disse utfordringene skyldes helt klart midlenes natur og målgruppe, det vil si en heterogen mottaksgruppe som varierer med hensyn til størrelse, virkeområde osv. Fylkeskommunen skal nettopp kunne bruke midlene bredt, der målgruppen bare delvis er definert (satsingsområder) og arbeidsmålene er vide (Johansen 2008). Slike aspekter medfører at det alltid vil være en del av midlene som i liten grad kan fanges opp ved hjelp av indikatorer, rett og slett fordi tilsagnet går til aktivitet som ikke lar seg klassifisere sammen med andre tiltak, og dermed ikke kan inngå i noen indikator. Dette gjelder imidlertid ikke størstedelen av midlene, og for brorparten av midlene er det fullt mulig å lage indikatorer. Her støter vi imidlertid på administrative og organisatoriske utfordringer.

Prosjektlederne for midler via fylkeskommunen har ingen krav om bruk av e-post. Det er heller ikke eksplisitt et krav ved tildeling av midlene at prosjektleder skal svare på noen survey. Begge deler kunne lette framtidig evaluering betydelig. For de prosjektlederne som ikke har e-post er det mulig å benytte e-post til fylkeskommunen, som videreformidler eventuelle spørreundersøkelsen og registrerer besvarelsen. Bare da vil en spørreundersøkelse til prosjektlederne fungere tilfredsstillende i et indikatorsystem.

Det er også et åpent spørsmål om man seinere skal vurdere å inkludere andre målgrupper blant dem som skal besvare en slik undersøkelse. Ideelt sett burde det være sluttbruker i hvert enkelt prosjekt som svarer på effekter, men ”sluttbruker” kan jo være så mangt, alt fra hele befolkningen til en enkelt person. For et indikatorsystem er manuelle og/eller individuelle løsninger for enkeltprosjekter ikke å anbefale (slår beina under egenskapene ved et godt indikatorsystem), så her mener vi eventuelle rutiner for registrering av sluttbruker må komme først.

Innovasjon Norges Kundeeffektundersøkelse går per i dag som en postal undersøkelse. Også her vil det være formålstjenelig med krav om e-postadresse ved tildeling av midler fra Innovasjon Norge, slik at framtidige undersøkelser kan være nettbasert. Og det er også her mulig å lage et enkelt system for å kompensere for eventuelt manglende e-postadresser. I tillegg vil det være formålstjenelig ved senere gjennomføring av indikatorsystemet at det ligger som en forutsetning for tildeling av midler at mottakerbedriften er forpliktet til å svare på Kundeeffektundersøkelsen.

En rask og kostnadseffektiv etablering av aktivitetsindikatorer vil forutsette et system med kategorisering av midlene til delmålene ved tildeling og et standardisert rapporteringssystem som var heldigitalt. For midler med mer generell karakter, f.eks. midler til kommunale næringsfond, kan en ha forhåndsdefinerte fordelingsnøkler mellom delmålene

På grunn av utfordringen med manglende e-postadresse til prosjektleder for FK-midler vil det ikke være mulig å lage en fullskala survey til prosjektlederne i denne omgang. Prosjektet gjennomfører derfor i første omgang en pilotundersøkelse i et utvalg fylker. I disse fylkene må det legges ned en del arbeid i forkant av undersøkelsen med å etablere e-postadresser til flest mulig prosjektledere.

3.2 Videre bruk

Bruksområdet for indikatorsystemet er først og fremst som et datagrunnlag for evaluering av effekten til midlene over kap 551 post 60. Systemet i seg selv er ikke en evaluering, men danner utgangspunktet for videre analyser. Det er dermed i praksis tre potensielle brukere av indikatorsystemet. For det første har vi nasjonale myndigheter. Disse vil kunne benytte indikatorene for evaluering av virkemidlene som helhet, sammenligne fylker og regioner og også benytte indikatorene i andre utredningsarbeid som utføres sentralt. Imidlertid er det ikke slik at sentrale myndigheter kan bruke systemet til å avdekke feil bruk – eller spesielt effektiv bruk – av midlene, så lenge utgangspunktet er en desentralisering av beslutningene om bruken av midlene som en tar for gitt skal gjelde.

For det andre vil regionale myndigheter, først og fremst fylkeskommuner, kunne benytte indikatorsystemet til å sammenligne regioner innad i fylket, sammenligne sitt fylke med andre fylker, og sammenligne effekten på ulike områder med hverandre og over tid. Indikatorsystemet vil ikke inneholde kommunedata, så enkeltkommuner vil ha liten praktisk nytte av systemet. Imidlertid vil interkommunale organer (næringsråd, regionråd) og regionale avdelinger av interesseorganisasjoner (LO, NHO) også kunne ha nytte av indikatorene. For slike organisasjoner som ikke direkte er tilknyttet virkemiddelbruken gjennom kap 551 post 60 er det kanskje spesielt monitoreringsystemet som er av interesse.

Den tredje typen brukere er forskere og utredere som benytter indikatorene eller mikrodataene til spesielle analyser som går ut over den vanlige bruken. Både det koblede datamaterialet BoF-IN, kundeeffektundersøkelsen og spørreundersøkelsen mot prosjektledere vil inneholde muligheter og data som ikke er benyttet i den nåværende indikatorproduksjonen. Slike data kan være relevant å ta tak i ved utarbeidelse av fylkeskommunale næringsplaner, utredning på nasjonalt nivå for politikktutforming o.l. der en ønsker andre sammenstillinger, geografiske nivåer eller variabelkryssinger enn det de presenterte indikatorene viser.

For alle typer brukere er ferske data en svært viktig kvalitetsfaktor ved indikatorene. Ved første gangs gjennomkjøring vil datainnsamling og systematisering ta relativt mye tid. Det betyr at de indikatorene som produseres vil inneholde en tidsforskyvning i forhold til perioden indikatorene beskriver. Denne forskyvningen bør det være mulig å redusere betraktelig ved senere gjennomganger.

Alle indikatorene som er produsert er knyttet til årganger av data, og vil i praksis kunne produseres årlig. Videre drift av systemet vil dermed være produksjon av en årlig tabellsamling (som en publikasjon eller Excel arbeidsbok), samt et grunnlagsmateriale som kan være gjenstand for spesialanalyser. Det antas at utformingen på presentasjonen av indikatorene og omfanget av tabellsamlingen vil være gjenstand for en diskusjon forut for hver produksjonssyklus. Også de enkelte indikatorene vil kunne være gjenstand for endringer etter hvert som ulike behov spilles inn.

Når videre bruk skal vurderes er det et helt sentralt poeng at det først er ved to eller flere årganger av indikatorene at verdien av systemet når sitt fulle potensiale. Indikatorer er en aggregering og fremstilling av en kompleks virkelighet i noen få tall, og det enkelte tallet forteller ikke nødvendigvis så mye. Et eksempel: En indikator for andel bedrifter med innovasjon er 28 prosent i region X. Er det bra? Litt klokere blir vi når vi sammenligner med de to naboregionene Y og Z som bare har 20 og 17 prosent på samme indikator. Men kanskje det generelle næringsmiljøet i region X er av en helt annen beskaffenhet enn i Y og Z? Enda litt mer innsikt får vi derfor når vi sammenstiller indikatorene med monitoreringsystemet som bakteppe.

Det er imidlertid først når vi ser utviklingen av indikatorene over tid at vi kan si om en indikatorverdi er tilfredsstillende eller ikke. Det er endringen av indikatorverdien fra forrige måling som er det beste målet på effekt av virkemidlene. Hvis indikatoren i eksempelet over var henholdsvis 32, 16 og 14 for region X, Y og Z i forrige periode må en kunne si at indikatoren for region X på 28 prosent ikke var så bra. Hvis derimot verdiene var 22, 23 og 21 for de samme regionene i forrige periode kan en vel konkludere at utviklingen i region X var relativt mye bedre.

Vi må også legge til at verdien av indikatorene er større samlet enn summen av de enkelte. Dette henger sammen med at alle indikatorene jo er sprunget ut av de sju delmålene, og derfor langt på vei belyser flere sider av samme tematikk. I tillegg kan man kombinere indikatorene for å oppnå nye indikatorer og innsikt, nettopp fordi indikatorene er beslektet med hverandre.

4 Oppsummering

Slik indikatorsystemet er skissert vil vi kunne produsere en betydelig mengde relevante indikatorer som belyser effektene av midler over kapittel 551 post 60. Samtidig er det lagt begrensninger på både antallet indikatorer og geografisk nivå som gjør indikatorsettet håndterbart og mulig å benytte i videre evaluering av ordningen. For noen delmål og for noen pengestrømmer kommer vi ikke helt i mål på vår vei mot å måle faktiske effekter. Dette skyldes delvis egenskaper med selve ordningen (det kontrafaktiske problem, kompleksitet med hensyn til å definere sluttbruker og forholdet til andre støtteordninger) og delvis manglende forordninger i det administrative systemet rundt ordningen som kunne tilrettelagt for indikatorproduksjon. Imidlertid vil vi faktisk kunne gi relevante indikatorer på alle sju delmålene, både for effekten av de spesifikke midlene og for regionale utviklingstrekk som er relevant.

Tre av systemets fire deler, survey til prosjektledere, survey til bedrifter og koblet datamateriale, vil hver for seg inneholde informasjon som de andre delene ikke har, og vil bare i noen grad overlape hverandre med hensyn til pengestrømmene. Systemets fjerde del, monitoringsystemet, vil imidlertid være et bakteppe og kontekst for alle sju delmålene og de ulike pengestrømmene.

Rutinene rundt hvordan midlene tildeles og rapporteres er i dag ikke tilrettelagt for effektindikatorproduksjon. Først og fremst er det enkle rutiner for bruk av elektroniske rapporterings- og klassifiseringssystemer som mangler. Krav om bruk av epost for enkel digital rapportering fra prosjekter er et eksempel på et enkelt grep som ville lette informasjonsinnhenting. Gjennomføring av spørreundersøkelser ville også vært enklere med krav om å svare på slike undersøkelser ved tildeling av midler. For videre drift av indikatorsystemet vil det derfor være svært gunstig om slike rutiner ble implementert.

Indikatorsystemet bør kunne benyttes av både nasjonale myndigheter, regionale myndigheter og personer/institusjoner som utfører spesielle analyse og utredningsoppdrag. De ulike brukerne vil ha ulike behov og muligheter, men vi mener at samlet vil indikatorsystemet være et vesentlig bidrag som datagrunnlag for utforming av videre bruk av midlene over kapittel 551 post 60.

Første gjennomgang av indikatorproduksjon viser at det er flere mangler ved rapporteringssystemet, både hos fylkeskommunene og Innovasjon Norge som gjør at datagrunnlaget kan være litt spinkelt på enkelte områder. Imidlertid vil vi understreke at et slikt system oppnår sin virkelige verdi først etter minst to gjennomkjøringer. Det er først når en kan sammenligne indikatorverdier for regioner og delmål over tid, og utviklingen for enkeltregioner med utviklingen for andre regioner at vi virkelig får muligheten til å høste av våre investeringer i et slikt system gjennom bedre innsikt i hvordan midlene over post 60 kan bidra til regional utvikling.

Referanser

Brastad, Bjørn og Frants Gundersen (2009) «Et indikatorsystem for midlene over kapittel 551 post 60 – datasamling», *NIBR-notat 2009:XXX*, Oslo:NIBR. Under utgivelse.

Cappelen, Ådne m.fl. (2008) «Evaluering av SkatteFUNN - Sluttrapport» *Rapporter 2008/2*, 2008, Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

European Commission (2006) «Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators», *Working Document No. 2*.

European Commission (2007) «Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Evaluation during the Programming Period», *Working Document No. 5*.

Foss, Olaf m.fl. (2007) «Vestfold i dag - situasjon og utviklingstrekk» *NIBR-notat 2007:101*, Oslo:NIBR.

Gundersen F. (2002) «FoU og innovasjon i norske regioner», *Rapporter 2002/26*, Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Gundersen F. (2005) «Næringsliv i bykommunene i Østfold og Buskerud» *NIBR-notat 2005:125*, Oslo: NIBR.

Gundersen F., J. Guttu og L. Schmidt (2007) «Fargerikt samfunn i arktisk klima. En studie av steds- og næringsutviklingen i Vardø» *NIBR-rapport 2007:3*, Oslo: NIBR.

Gundersen F., og L. Solheim (2002) «Regionalisering av FoU-statistikken – dokumentasjon av tilrettelegging», *Notater 2002/19*, Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Gundersen F., R. Skogheim og G. M. Vestby (2006) «Kongsberg - en attraktiv by å bo i?» *NIBR-notat 2006:128*, Oslo: NIBR.

Johansen S. (2008) «Virkemidler i distriktspolitikken. En strategisk analyse av statsbudsjettets kapittel 551.60», *NIBR-notat 2008:110*, Oslo: NIBR.

Nared, J. & M. Ravbar (2003) «Starting Points for the Monitoring and Evaluation of Regional Policy in Slovenia», *Acta geographica Slovenica*, vol 43, nr 1, side 53–83.

NOU 2004: 2 *Effekter og effektivitet – Effekter av statlig innsats for regional utvikling og distriktspolitiske mål*. Effektutvalget

NUTEK (2006) *Förhandsutvärdering – Mål 3 Öresund-Kattegatt-Skagerak. Final report*, Stockholm: NUTEK.

Statistisk sentralbyrå (2000) «Standard for økonomiske regioner» *Norges offisielle statistikk C616*, 2000, Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2005) «Innovasjonsstatistikk for næringslivet 2001» *Norges offisielle statistikk D304*, 2005, Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Stiberg-Jamt, R. og B. Brastad (2008). *Gjennomgang av midler over kap. 551 post 60*, Oxford Research, Kristiansand

Stiberg-Jamt, R., B. Brastad og H. Furre (2007). *Fremdeles mer å hente. Etterundersøkelse av bedrifter som mottok støtte fra Innovasjon Norge i 2003*. Oxford Research, Kristiansand.

Teigen, H. (2003): *Effektar av den smale distriktpolitikken*. Sluttrapport til Effektutvalget april 2003. Finnes på www.effektutvalget.dep.no

Vedlegg

Vedlegg 1. Spørreskjema for prosjektledere

Innrotokst

Velkommen til en liten spørreundersøkelse om ulike sider ved et prosjekt (hvilket prosjekt det gjelder står i eposten) som fylkeskommunen støttet med midler i 2005. Undersøkelsen er initiert av Kommunal- og regionaldepartementet, og vi er interessert i en del ulike sider ved resultater og effekter ved dette prosjektet i treårsperioden etter tilsagnet. Resultatene skal brukes til en evaluering av regionalpolitikken og dermed forsøksvis gjøre denne mer effektiv. Undersøkelsen omfatter det prosjektet som fylkeskommunen bevilget midler til i 2005, og som du var prosjektansvarlig/prosjektleder for. Når vi i det videre referer til prosjektet, er det prosjektet som er nevnt i eposten som vi sikter til.

Undersøkelsen tar 3-5 minutter å fylle ut, og alle svar behandles konfidensielt.

Vi vil gjerne presisere at vi har forståelse for at en del detaljkunnskap om prosjektet kan ha gått i glemmeboken i løpet av perioden siden 2005. Men likevel er dere som mottar denne undersøkelsen blant de nærmeste til å gjøre en vurdering av prosjektene, og det er absolutt bedre med en subjektiv besvarelse enn ingen besvarelse i det hele tatt. Spørsmålene er også slik formulert at det skal være mulig å svare selv om en i dag ikke lenger er midt oppe i prosjektet. Alle prosjektene spørres om de samme tingene, som henger sammen med KRDs mål for regionalpolitikken, selv om vi vet at prosjektene er veldig forskjellige. Derfor har vi også lagt inn svarkategorien "Ikke relevant". Har du spørsmål om undersøkelsen kan du kontakte Bjørn Brastad (bbr@oxford.no, tlf 98 28 18 99) eller Frants Gundersen (frants.gundersen@nibr.no, tlf 22 95 89 87).

Lykke til!

Spørsmål 1:

Når prosjektet skal vurderes, er den geografiske effekten av prosjektet viktig. Selv om tilsagnet ble gitt til en aktivitet som foregikk i én kommune, kan effekten av aktivitetene komme spredd utover. Vi er derfor interessert i å vite hvor konsentrert effekten av prosjektet har vært.

- Helt lokal effekt (overveiende innenfor én kommune)
- Effekten kom innen flere kommuner i regionen
- Effekten kom i hele fylket
- Effekten kom i flere fylker
- Vet ikke
- Ikke relevant

Spørsmål 7:

Tjenestetilbud, stedsutvikling og attraktivitet

	I svært stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke	Ikke relevant
Har prosjektet bidratt til økt tilbud av tjenester for lokalbefolkningen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektet bidratt til bedret kvalitet på tjenester for lokalbefolkningen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Er eventuelle berørte tjenester offentlig finansiert?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektet bidratt til økt tilbud av forretningsmessige tjenester for lokalt næringsliv?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒
Har prosjektet bidratt til bedret kvalitet på forretningsmessige tjenester for lokalt næringsliv?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som næringsregion?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som boregion?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektet bidratt til stedsutvikling (estetisk, kulturelt, nye møteplasser m.v.)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 8:

Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom fylkeskommunen ikke hadde gitt dette tilsagnet?

- Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer; samme skala og tidsskjema
- Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme omfang, men på et senere tidspunkt
- Gjennomført prosjektet/aktiviteten i et mer begrenset omfang, men med samme tidsskjema
- Gjennomført prosjektet/aktiviteten i et mer begrenset omfang og på et senere tidspunkt
- Prosjektet/aktiviteten ville ikke blitt gjennomført
- Vet ikke

Spørsmål 9:

Om prosjektet

	I svært stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke	Ikke relevant
Opplever du at de berørte er fornøyd med prosjektet/aktiviteten som helhet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Med den informasjonen du har i dag, i hvilken grad mener du at prosjektet burde vært gjennomført?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektstøtten fra fylkeskommunen utløst annen økonomisk støtte til prosjektet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Er prosjektet et operativt prosjekt (i motsetning til f.eks et utredningsarbeid)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Har prosjektet nådd de målene som ble satt for arbeidet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Takk for hjelpen!

Vedlegg 2: Oversikt over indikatorer

Survey prosjektledere

Hovedmål	Arbeidsmål/ delmål	Spørsmål	Resultatindikator	Effektindikator*
Mål 1. Verdiskapning Økt verdiskapning, sysselsetting og internasjonal konkurransedyktig næringsliv gjennom næringsutvikling, innovasjon og entreprenørskap	<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i>	Har prosjektet bidratt til regionale/lokale formelle nettverk	- Antall prosjekter med nettverkssamarbeid	- Andelen prosjekter med nettverkssamarbeid
	Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	Har prosjektet bidratt til økt lokalt samarbeid	- Antall prosjekter med lokalt samarbeid	- Andelen prosjekter med lokalt samarbeid
		Har prosjektet bidratt til økt bruk av FoU-institusjoner	- Antall prosjekter med økt bruk av FoU-institusjoner	- Andelen prosjekter med økt bruk av FoU-institusjoner
		<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i>	Har prosjektet bidratt til nye produkter/prosesser	- Antall prosjekter med innovasjon
	Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter	Har prosjektet bidratt til økt eksport for involverte bedrifter	- Antall prosjekter som har bidratt til økt eksport	- Andelen prosjekter som har bidratt til økt eksport
		<i>Mål 3 Entreprenørskap</i>	Har prosjektet bidratt til nyetablering/"spin-offs"	- Antall prosjekter som har generert nye bedrifter
	Øke omfanget av lønnsomme etableringer	Har prosjektet bidratt til å bedre overlevelsessjansen for en nyetablering	- Antall prosjekter som har bidratt positivt til overlevelsesraten i bedriftspopulasjonen	- Andelen prosjekter som har bidratt positivt til overlevelsesraten i bedriftspopulasjon
	Indikatorer som ikke er knyttet til ett enkelt delmål:	Har prosjektet bidratt til økt sysselsetting/reddet sysselsatte for involverte bedrifter	- Antall prosjekter med sysselsettingsbidrag	- Andelen prosjekter med sysselsettingsbidrag
		Har prosjektet bidratt til økt lønnsomhet for involverte bedrifter	- Antall prosjekter med lønnsomhetsbidrag	- Andelen prosjekter med lønnsomhetsbidrag

Hovedmål	Arbeidsmål/delmål	Spørsmål	Resultatindikator	Effektindikator*
Mål 2. Rammebetingelser Gode lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning.	<i>Mål 4 Kompetanse</i> Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv	Har prosjektet bidratt til å heve kompetansen i befolkningen generelt Har prosjektet bidratt til å øke kompetansen hos ansatte Har prosjektet bidratt til å ta i bruk eksternt kunnskap i bedriften(e) (Adapsjon)	- Antall prosjekter som har bidratt til økt kompetanse i befolkningen - Antall prosjekter som har økt kompetansen i bedrifter - Antall prosjekter som har økt adaptasjonsevnen i bedrifter	- Andelen prosjekter som har bidratt til økt kompetanse i befolkningen - Andelen prosjekter som har økt kompetansen i bedrifter - Andelen prosjekter som har økt adaptasjonsevnen i bedrifter
	<i>Mål 5 Infrastruktur</i> Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper	Har prosjektet bidratt til å redusere transportkostnadene Har prosjektet bidratt til å redusere leveringstiden på produkt/tjeneste Har prosjektet bidratt til å redusere avstandsulempene for befolkningen i forhold til tjenester utenfor regionen	- Antall prosjekter som har redusert transportkostnader for lokale bedrifter - Antall prosjekter som har redusert leveringstiden for lokale bedrifter - Antall prosjekter som har redusert generelle avstandsulemper for regionen/befolkningen	- Andelen prosjekter som har redusert transportkostnader for lokale bedrifter - Andelen prosjekter som har redusert leveringstiden for lokale bedrifter - Andelen prosjekter som har redusert generelle avstandsulemper for regionen/befolkningen
Mål 3. Attraktivitet Utvikle attraktive regioner og sentra for befolkning og næringsliv.	<i>Mål 6 Tjenester</i> Skal gi god tilgang på grunnleggende lokale tjenester til befolkningen	Har prosjektet bidratt til økt tilbud av tjenester for lokalbefolkningen Har prosjektet bidratt til bedret kvalitet på tjenester til lokalbefolkningen	- Antall prosjekter som har økt tjenestetilbudet i regionen - Antall prosjekter som har hevet kvaliteten på tjenester i regionen.	- Andelen prosjekter som har økt tjenestetilbudet i regionen - Andelen prosjekter som har hevet kvaliteten på tjenester i regionen.
	<i>Mål 7 Stedsutvikling</i> Skal gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokalisering av bedrifter	Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som næringsregion Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som boregion	- Antall prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv for næringsetableringer - Antall prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted	- Andelen prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv for næringsetableringer - Andelen prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted

* Kun de prosjektene som prosjektleder oppgir ikke ville vært gjennomført uten tilsagn er med i telleren

Survey bedrifter (Kundeeffektundersøkelsen)

Hovedmål	Arbeidsmål/delmål	Spørsmål (fra KU)	Resultatindikator	Effektindikator*
Mål 1. Verdiskapning	<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i>	8.8 Utvikling av nettverk	- Antall bedrifter med i nye nettverk	- Andelen bedrifter med i nye nettverk
	Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	9.1-9.7 Samarbeid med ulike aktører	- Antall bedrifter med økt samarbeid	- Andelen bedrifter med økt samarbeid
		20.2 Nettverk	- Antall bedrifter involvert i nettverk	- Andelen bedrifter involvert i nettverk
	<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i>	8.1 Fokus på innovasjon	- Antall bedrifter med økt fokus på innovasjonsvirksomhet	- Andelen bedrifter med økt fokus på innovasjonsvirksomhet
	Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter	11.A – Utvikling av nye produkter/tjenester	- Antall bedrifter med produktinnovasjon	- Andelen bedrifter med produktinnovasjon
		11.B – Utvikling av nye produksjonsprosesser	- Antall bedrifter med prosessinnovasjon	- Andelen bedrifter med prosessinnovasjon
<i>Mål 3 Entreprenørskap</i>	12.1 og 12.2 Nye produkter som representerer nye forretningsområder	- Antall bedrifter med nytt forretningsområde	- Andelen bedrifter med nytt forretningsområde	
Øke omfanget av lønnsomme etableringer	13.C Bedriftens overlevelse	- Antall bedrifter med bedret overlevelsessevne	- Andelen bedrifter med bedret overlevelsessevne	
	Indikatorer som ikke er knyttet til ett enkelt delmål:	18 Sysselsettingsbidrag	- Antall bedrifter med positivt sysselsettingsbidrag	Antall arbeidsplasser generert/reddet
		13.B Lønnsomhetsutvikling	- Antall bedrifter med bedret lønnsomhet	- Andelen bedrifter med bedret lønnsomhet
Mål 2. Rammebetingelser	<i>Mål 4 Kompetanse</i>	8.3 og 8.4 Adapsjon	- Antall bedrifter med økt fokus på kompetanse	- Andelen bedrifter med økt fokus på kompetanse
	Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv	8.5 og 8.6 Kompetanseutvikling	- Antall bedrifter med økt adapsjonsevne	- Andelen bedrifter med økt adapsjonsevne
		10.1-10.9 Økt kunnskap	- Antall bedrifter med økt kompetanse	- Andelen bedrifter med økt kompetanse
	<i>Mål 5 Infrastruktur</i>	11.7 Forbedring av transport og logistikk	- Antall bedrifter med bedret logistikk og transport	- Andelen bedrifter med bedret logistikk og transport
Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper				

Survey porteføljedata koblet mot BoF

Hovedmål	Arbeidsmål/delmål	Effektindikator
Mål 1. Verdiskapning Økt verdiskapning, sysselsetting og internasjonal konkurransedyktig næringsliv gjennom næringsutvikling, innovasjon og entreprenørskap	<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i>	Flyttester for bedrifter med og uten støtte
	Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	
	<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i>	Vekst/nedgang i sysselsettingen for bedrifter med støtte kontra de uten støtte
	Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter	
	<i>Mål 3 Entreprenørskap</i>	Overlevelsesserater for bedrifter med støtte kontra de uten støtte
	Øke omfanget av lønnsomme etableringer	

Monitoreringssystem

Hovedmål	Arbeidsmål/delmål	Indikator	Datakilde
Mål 1. Verdiskapning Økt verdiskapning, sysselsetting og internasjonal konkurransedyktig næringsliv gjennom næringsutvikling, innovasjon og entreprenørskap	<i>Mål 1 Styrke regionale næringsmiljøer</i>	Andelen fraflyttede bedrifter	BoF
	Skal gi bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskapning	Nedleggelsesrater	BoF
	<i>Mål 2 Videreutvikle etablerte bedrifter</i>	Syssettingsutvikling i bedrifter eldre enn tre år (organisk vekst)	BoF
	Skal øke innovasjonsevnen og -takten i etablerte bedrifter		
	<i>Mål 3 Entreprenørskap</i>	Andelen nyetableringer	BoF
	Øke omfanget av lønnsomme etableringer	Syssettingsutvikling i nyetablerte bedrifter (alder < 3 år)	BoF
	Indikatorer som ikke er knyttet til ett enkelt delmål:	Syssettingsvekst	BoF

Mål 2. Rammebetingelser	<i>Mål 4 Kompetanse</i>	Andelen av befolkningen som deltar i et utdanningstilbud på ulike nivåer	SSB	
	Gode lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning.	Skal styrke grunnlaget for kompetanseheving for befolkningen og i samfunns- og arbeidsliv		
	<i>Mål 5 Infrastruktur</i>	Bredbåndsdekning	SSB	
		Skal styrke fysisk infrastruktur og redusere avstandulemper		
Mål 3. Attraktivitet	<i>Mål 6 Tjenester</i>	Antall tjenester tilgjengelig i hver kommune, både for privatkonsum og forretningsmessige tjenester	BoF	
	Utvikle attraktive regioner og sentra for befolkning og næringsliv.	Skal gi god tilgang på grunnleggende lokale tjenester til befolkningen		
		<i>Mål 7 Stedsutvikling</i>	Andelen sysselsatt i aktiviteter som påvirker et steds image for næringsdrift	BoF
		Skal gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokalisering av bedrifter	Andelen sysselsatt i aktiviteter som påvirker et steds bokvaliteter	BoF
		Andelen innflyttede bedrifter	BoF	
		Andelen innflyttede personer?	SSB	